

Dagens Næringsliv

DE TAPTE MILLIARDENE

Metoderapport SKUP 2025

Innsendere: Gard Oterholm, Petter Winther og Jonas Blich Bakken

Takk til: Per Thrana, Birk Helle, Gry Egenes, Peder Ottosen, Karl Wig, Harald Vanvik, Mikaela Berg, Petter Berntsen, Mona Pedersen, Ida von Hanno Bast, Thomas Karlsen, Tonje Lona Eriksen, Anita Hoemsnes, Terje Erikstad, Wenche Wistrand, Marie von Krogh, Espen Bjerke, Max Weiby, Martin Kværnes, Jacob Trumpy, Are Stensås

Publisert: Fra 29. september 2025. Arbeidet pågår fortsatt.

Kontaktperson: Gard Oterholm (gard.oterholm@dn.no)

Redaksjon: Dagens Næringsliv, Postboks 1182 Sentrum 0107 Oslo

Innsenderne står inne for juridiske og etiske vurderinger og formuleringer i metoderapporten. Innholdet er avklart med DNs dokumentar- og etikkredaktør Gry Egenes.

Innholdsfortegnelse

1.	Innledning	1
2.	Slik startet det	1
	2.1 Tipseren	1
	2.2 Utgangspunktet	2
	2.3 Markedet som ikke fungerte	3
3.	Granskning av bankenes tilbud	3
	3.1 Metode: Skraping av portal	3
	3.2 Metode: Hvordan komme forbi bankkonfidensialitet?	4
	3.3 Hvordan sammenligne?	5
	3.4 Journalistikk-utløst markedskorreksjon	5
4.	Innsamling og analyse av data	6
	4.1 Taktskifte	6
	4.2 Metode: Analyse av håndskrevne dokumenter	6

4.3 Metode: Treff hos statsforvalterne.....	7
4.4 Metode: Maskinlæring for � kjenne igjen tegn	7
4.5 Metode: Visualisering som faktasjekk	8
4.6 Metode: Vekting av renten	9
4.7 Sjekk av fusjoner	9
5. Utregning	10
5.1 Renters rente-effekt	10
5.2 Veien til fond-sammenligning	11
5.3 Metode: Simulering av fondsplassering	12
5.4 Metode: Excel + ChatGPT.....	12
5.5 Etikk: Forutsetninger og usikkerhet	13
6. Menneskelige konsekvenser	13
6.1 Kartlegging av historikken.....	13
6.2 Metode: Kildearbeid	14
6.3 Metode: Innsyn i renter på personnivå	14
6.4 Overaskende funn i høringsrunde	15
6.5 Konfrontasjon.....	15
7. Etikk, spesielle erfaringer, motstand og refleksjon	16
7.1 Motstand: Bankargumentasjon.....	16
7.2 Motstand: Metodeinnsigelse	16
7.3 Motstand: Tildekkelsen	17
7.4 Etikk: Hvorfor ikke konfrontere vergene?	17
7.5 Om valg av case.....	18
7.6 Etikk: Håndtering og omtale av sensitivt materiale	18
7.7 Ny stor markedsbevegelse	18
8. Slik har arbeidet v�rt organisert	19
9. Funn	19
10. Etterspill og konsekvenser	19
Vedlegg: Publiserte saker	21

1. Innledning

Noen mennesker er ikke i stand til å ivareta egne interesser. Hvordan skal samfunnet passe på dem?

Sommeren 2013 ble den store vergemålsreformen innført. Politikerne bestemte at flere milliarder kroner – pengene til syke, barn, funksjonsnedsatte og andre vergetrengende – skulle settes i banken.

Beslutningen fikk store konsekvenser.

Bankplasseringen ble beskrevet som en god og konkurransedyktig form for forvaltning, men var det egentlig det? 12 år senere kunne ingen svare om hvordan det hadde gått med pengene.

For å rekonstruere avkastningen, måtte DN samle inn flere tusen små bruddstykker av informasjon. Vi skrapet en statlig portal, analyserte håndskrevne dokumenter og fant en vei rundt bankenes taushetsplikt. Til slutt satt vi med et stort datasett, som ble utgangspunktet for avanserte regneoperasjoner.

Undersøkelsene viste hvordan politikerne skapte en ordning som påførte noen av samfunnets mest sårbare milliarder i tapt kjøpekraft. Og hvordan flere banker utnyttet ordningen ved å gi vergehavere langt lavere renter enn resten av oss.

2. Slik startet det

I slutten av august 2015 skrev bankdirektør Endre Jo Reite et oppsiktsvekkende innlegg i Dagens Næringsliv. [«Vergetrengende taper innskuddsrente på dårlig forvaltning»](#), var den anti-tabloide tittelen. Men bak overskriften lå noe interessant.

Vergemål er en ordning som skal ivareta interessene til folk som ikke klarer det selv. Reites innlegg dreide seg om hvordan staten håndterer pengene til personer med verge. Disse midlene blir satt på bankkonto av den lokale statsforvalteren. Vergen får velge bank og kontotype innenfor dette systemet.

Reites tekst pekte på flere forhold, inkludert manglende konkurranse i bankmarkedet og svak oppfølging av ordningen. Han mente dette kunne ha ført til et milliardtap.

Det var ikke så mange som fikk med seg innlegget. Men det nådde frem til en viktig person.

2.1 Tipseren

Christian Henningsen har gjennom flere år forsøkt å få pressen til å skrive om forvaltningen av vergehaveres penger. Han har hatt kontakt med NRK, og sendt tips til både VG og Aftenposten, men måtte nøye seg med noen lokalavisoppslag.

Henningsens datter fikk en alvorlig hjerneskade ved fødsel, og deretter flere millioner kroner i erstatning. Pengene har vært forvaltet i det statlige systemet siden 2013. Et system Henningsen har brukt mye tid på å kjempe mot. Nå leste han innlegget til Endre Jo Reite i DN, og øynet en ny mulighet.

Henningsen ringte avisens sentralbord, ble satt over til en tilfeldig reporter og begynte å fortelle. Henningsen mente hele ordningen var diskriminerende og at personer med verge fikk lavere rente enn andre. I tillegg hadde han en nyhet: Staten var nylig felt i Diskrimineringsnemnda i en sak som gjaldt datteren hans.

Tipset ble mottatt av Gard Oterhom i DNs featureavdeling. Han hadde aldri hørt om forvaltningsordningen, og var ikke kjent med Reites innlegg. Det var uklart om påstandene til Henningsen stemte og deler av tipset var ganske teknisk. Men: Om staten hadde diskriminert en ung dame med en alvorlig hjerneskade, så var det åpenbart en viktig sak.

Reporteren hadde to korte samtaler med Henningsen den dagen, etterfulgt av et fysisk møte noen timer senere. Med forutsetning om at datteren ble skjermet, gikk Henningsen med på å dele flere hundre sider med dokumentasjon fra saken. Det var bare å komme i gang.

2.2 Utgangspunktet

Diskrimineringsnemnda er en slags domstol, som behandler anklager om diskriminering. For eksempel rasisme eller forskjellsbehandling på grunn av kjønn. Denne saken var litt annerledes.

Diskrimineringsnemnda mente at staten hadde diskriminert Christian Henningsens datter ved at hun ikke var sikret tilstrekkelig informasjon om rentebetingelsene på sine innskudd. Hvordan hang dette sammen?

Etter å ha lest gjennom saksdokumentene, begynte det å bli klart for oss. Finansavtaleloven slår fast at bankene må gi beskjed om rentekutt på innskuddene våre. Vi skal få tydelig informasjon når vilkårene blir dårligere.

Denne typen opplysninger skal, naturlig nok, også personer med verge få. Men i saksdokumentene ble en konflikt mellom staten og bankene avslørt. Bankene hadde gitt tydelig beskjed om at de ikke ville informere direkte om renteendringer, noe staten unnlot å følge opp etter 2016.

Dermed kunne vi dokumentere hvordan myndighetene sviktet i å skaffe personer med verge tilstrekkelig informasjon om deres rentebetingelser. Samtidig så vi konturene av noe større.

2.3 Markedet som ikke fungerte

Både Henningsen og Reite rettet alvorlige anklager mot hele systemet. Kunne de stemme? Det var verdt å ta påstandene med en klype salt. Det er ikke uvanlig at pårørende er imot offentlige ordninger, eller at bransjekonkurrenter kritiserer hverandre. Men de var ikke alene.

Diskrimineringsnemndas vedtak inneholder en interessant påpekning: «For nemnda fremstår det åpenbart at konkurransen mellom bankene nå ikke fungerer etter intensjonen». Erfarne dommere mente altså at staten hadde skapt et dysfunksjonelt milliardmarked.

Det var gode grunner til å undersøke ordningen nærmere, men vi trengte ekspertise på feltet. Petter Winther, som leder DNAs satsing på sparing og investering, ble derfor tidlig koblet på arbeidet.

3. Granskning av bankenes tilbud

Vi begynte med et enkelt spørsmål: Hvordan hadde det gått med vergehavernes penger siden de ble satt i bank i 2013? For å finne ut av det, trengte vi to typer opplysninger: Bankenes rentehistorikk og fordeling av pengene mellom bank og kontotype. Denne informasjonen burde ikke være så vanskelig å få tak i, trodde vi.

Ordningen blir forvaltet av Statens sivilrettsforvaltning. Vi kontaktet Sivilrettsforvaltningen, og ba om innsyn i renteutviklingen i hver enkelt bank fra 2013 og frem til i dag. Svaret var overraskende: «Vi har ikke en slik sammenstilling». Etaten manglet også den nødvendige informasjonen til å lage en fullstendig oversikt.

Staten hadde altså påtatt seg ansvaret for å forvalte milliardene til en sårbar gruppe, men visste ikke hvordan det hadde gått med pengene. Vi måtte rekonstruere avkastningshistorikken på egenhånd.

3.1 Metode: Skraping av portal

Det fantes et åpenbart sted å begynne. Sivilrettsforvaltningen har [laget en portal](#), som viser alle bankene i ordningen, produktene de tilbyr og rentene på hvert produkt. Bankportalen inneholder også historikk tilbake til 2019. Å trekke ut dataene manuelt ville ta lang tid, så vi hentet inn utvikler Jonas Blich Bakken. Han begynte med å se under panseret på nettsiden, ved å høyreklikke og trykke inspiser.

I portalen fant vi raskt et mønster. Hver bank hadde en nummerert ID. Det samme gjaldt for hver produkttype. Lillesands Sparebank var nummer 47. Produktet flytende rente uten binding var nummer 1. Slo man opp historikk i portalen, var nettadressen lik utover de to unike ID-ene. Lillesands flytende rente uten binding-historikk fikk adressen:

<https://bankportal.vergemal.no/api/rates/historicalRates/47/1>

Dermed kunne vi be ChatGPT lage et python-script som hentet ut alle kombinasjoner av de unike ID-ene og samlet svarene i en tabell. Denne prosessen krevde et par prompter, så hadde vi en oversikt over bankenes renter tilbake til 2019.

Prompt til ChatGPT:

Når vi bruker kunstig intelligens (KI), er vi alltid oppmerksomme på faren for hallusinerings. I dette tilfellet ba vi modellen lage

et script, slik at vi selv kunne inspisere logikken. Dermed minskes risikoen for hallusinerings som ikke oppdages. Vi ser alltid etter slike løsninger, som minimerer KI-delen der det finnes gode alternativer. Dette kombineres med omfattende stikkprøvekontroll av resultatene.

3.2 Metode: Hvordan komme forbi bankkonfidensialitet?

I dagens marked var det noen ting som skilte seg ut umiddelbart: Flere banker hadde svært lave renter, noen lå til og med under en prosent. Men rentene ga ikke hele bildet. For hvor mye sto egentlig plassert på kontotypene med lave renter?

Her hadde vi et stort problem. Bankene er underlagt streng taushetsplikt om innskudd, og ville ikke gi oss denne typen opplysninger. «Vi kan ikke dele hvilken fordeling vi har av de ulike produktene i et enkelt kundeselement», lød et typisk svar.

Vi måtte finne en vei rundt bankenes forpliktelse om konfidensialitet. Innsynsretten i offentlige dokumenter kunne være løsningen. For selv om pengene tilhører vergehaverne, er det den lokale statsforvalteren som plasserer pengene på konto. På individnivå ville innskuddsopplysninger naturlig nok være taushetsbelagt fra statens side, men kunne det være mulig å få innsyn i aggregerte opplysninger?

Vi henvendte oss til forskjellige statsforvaltere, og ba om en oversikt over banker pengene sto i og fordelingen mellom bankprodukter. Innledningsvis fikk vi data fra hver statsforvalter, som måtte legges sammen. Etter hvert viste det seg at Sivilrettsforvaltningen kunne lage en sammenstilling, også denne tilbake til 2019.

```
Skriv et python-script som henter ut en liste med produkttyper fra :  
https://bankportal.vergemal.no/api/products/activeproductst (du får  
en liste med dicter, der den ene er "id")  
Gå så inn på  
https://bankportal.vergemal.no/api/banks/  
Der får du en liste over banker, med informasjon i dictformat. For hver  
bank slå opp  
https://bankportal.vergemal.no/api/rates/historicalRates/{bank_id}/{pro  
duktid}m altså alle produkt_id-ene for hver bank_id,
```

```
Lag en dataframe av resultatet der du tar med kolonner for all info om  
den gjeldende banken og den gjeldende produkttypen, men kall id-  
kolonnene for henholdsvis bank_id og produkt_id. Lag en ny rad for  
hver av listeelementene du får fra oppslaget som kombinerer id-ene.  
Kall id-kolonnen for "oppdaterings_id"
```

```
Bruk requests
```

3.3 Hvordan sammenligne?

Nå viste dataene våre både rentebetingelser og hvordan pengene beveget seg mellom forskjellige kontotyper. For eksempel sto over 180 millioner kroner på konto hos Sparebank 1 Nord-Norge med mikrorente på 0,15 prosent. Tidligere var det langt mer.

Funnet ledet til et nytt spørsmål. Noen av rentene var svært lave, men hvordan så de ut sammenlignet med det som gis til andre bankkunder?

Tidlig research viste at ni av ti verger plasserer pengene på samme kontotype: flytende rente uten binding. Det ble dermed et naturlig utgangspunkt. For vanlige bankkunder vil en slik kontotype innebære at pengene kan tas ut fritt. Men dette er ikke tilfelle for vergehavere, ettersom det må søkes om uttak hos statsforvalter. I utgangspunktet står pengene fast på konto, og for mange er det midler som skal vare over tid.

Alt dette gjorde at vi anså bankenes alminnelige sparekontoer som et naturlig sammenligningsgrunnlag. Det samme synet hadde flere banker, noe som også ble gjenspeilet i den offentlige bankportalen. Mange ga rente over fire prosent på renteproduktet uten binding.

Nå sammenlignet vi vanlige kunders sparerenter med det samme bank ga personer med verge, og resultatet var oppsiktsvekkende. Nordea tilbød for eksempel vergehavere 1,75 prosent rente. Kunder med sparekonto kunne derimot få fire prosent.

3.4 Journalistikk-utløst markedskorreksjon

Det hadde gått en måned siden det opprinnelige tipset kom. Nå begynte vi å nærme oss slutføringen av det som ville bli et kort nyhetsløp. Trodde vi. Så kom svaret fra Sparebank 1 Nord-Norge: «Her må vi rett og slett legge oss flate».

Den første artikkelen ble publisert 29. september, og dreide seg om bankene med de laveste rentene. Vi fulgte opp med en rekke artikler, som tok for seg flere banker, manglende rentevarsling og regnestykker på vergehavernes tap og bankfortjeneste.

Sakene utløste svært kraftige reaksjoner. Forvalter Erik Hagerup mente det var snakk om «lovlig svindel». «På grensen til et finansielt overgrep», sa lederen av Justiskomiteen på Stortinget.

Før oktober var slutt hadde syv banker varslet renteheving, og noen av hevingene var svært betydelige. Sparebank 1 Nord-Norge gikk for eksempel fra 0,15 prosent til 3,75. Det sto i underkant av 1,8 milliarder kroner på kontoene med renter som ble hevet, så hevingene innebar kraftig forbedret avkastning for mange vergehavere.

Hva sier det om et marked at journalisters spørsmål kan utløse så store endringer? Reaksjonene ga oss lyst til å grave videre.

4. Innsamling og analyse av data

4.1 Taktskifte

Nyhetsløpet fokuserte på bankmarkedet, og særlig at mange vergehavere fikk lave renter. Men det fantes større problemer. Har du sparepengene i banken over tid, kommer du til å tape kjøpekraft. Uansett om du har markedets beste rente, vil ikke avkastningen være i nærheten av det som kan oppnås gjennom andre investeringer.

En rundspørring hos statsforvalterne viste at poenget var blitt tatt opp tidligere. Landets største statsforvalter gikk allerede i 2018 knallhardt ut mot forvaltningsregimet og beskrev det som diskriminerende.

I 2025 er bankrentene på innskudd relativt høye. Men det siste tiåret har generelt vært preget av lave renter. Vi lurte på flere ting: Hvor mye hadde personer med verge tapt på bankplasseringen? Hva kunne vært oppnådd om pengene ble investert annerledes? Og hvorfor var de i det hele tatt plassert slik?

Når dette skulle undersøkes, fantes det en ny mulighet. Nyhetsformen egnet seg for å konsist beskrive lave bankrenter. Nå kunne vi i stedet benytte dokumentarformatet til å fortelle en større historie om hvordan ordningen ble til og konsekvensene den fikk.

4.2 Metode: Analyse av håndskrevne dokumenter

Først måtte vi få klarhet i betingelsene som var gitt fra 2013 til 2025. Det allerede innsamlede materialet inneholdt bare opplysninger tilbake til 2019. Svaret vi trengte lå ikke lenger i den statlige portalen. Hvilke andre steder kunne vi sjekke?

Vi satt på en stor dokumentbunke, som så langt hadde vært relativt ubrukelig. Det var snakk om omfattende bank-korrespondanse om renteendringer, som vi fikk innsyn i fra Sivilrettsforvaltningen på et tidlig tidspunkt. I et dokument kunne det for eksempel stå at Sparebank 1 Hallingdal Valdres endret renten på flytende rente uten binding-produktet til 1,2 prosent.

Eksempel på håndskrevet dokument:

Når vi skulle gjøre en større kartlegging tilbake i tid, så kunne disse dokumentene være nyttige. Vi ønsket å automatisere leseprosessen, men hadde en del problemer med å gjøre filene lesbare. Variasjonen var stor. Det var blant annet snakk om papirskjemaer utfylt for hånd, dokumenter med banknavn stemplet på og hele brev som var fritekst.

*ENDRING AV RENTE
FOR PRODUKT 1,
HEMME SPAREBANK,
GJELDENDE FRA:
NYE KONTI = 30. 08. 2015
EKS. KONTI = 27. 08. 2015*

FLYTENDE RENTE UTEN BINDING
Produktark

Sentral Vergemålsmyndighets Produktark for inngivelse av Produkttilbud	
Bank	[Hemne Sparebank]
Produkt	1
Produktnavn	Flytende rente uten binding
Meldingsfrist for uttak	0
Rente godskrives	Årlig
Gebyrri konto	JA
Rentebetingelse	[1,8] %
Rentekonservasjon for påløpte renter	Faktiske/faktiske
Volumbegrensning (i hele MNOK)	[50]

*(VENDRET)
INFORMERER FORVIRG OG FORTSATT AT VI IKKE
TAR MOT NYE INNSKUDD FOR PRODUKTET, DA VOLUMBEG. ER*

Vi har brukt KI til å lese gjennom store dokumentbunker tidligere. Metoden har gått ut på å bruke python og biblioteket Tesseract for å lese teksten, før den sendes til KI-analyse. Denne metoden fungerte nå svært dårlig. Stikkprøvene våre resulterte i feil omtrent annenhver gang. For eksempel kunne «1,2 %» bli tolket som 1,25.

Heldigvis har KI-modellene utviklet seg. Vi prøvde å lese håndskrift med ChatGPT 5. Det fungerte først deprimerende dårlig, men da vi skrudde opp oppløsningen på dokumentene tok frustrasjonen slutt. Den neste rekken med stikkprøver avslørte ingen feil.

Lesingen fungerte, og dokumentene kunne sendes til analyse. KI-modellen fikk instruksjoner om å svare med json-objekter, som lett kan settes i Excel. Vi ba om å få ut produkttype, rente, dato og navn på banken.

4.3 Metode: Treff hos statsforvalterne

Vi fikk betydelige opplysninger ut fra dokumenthaugen til Sivilrettsforvaltningen, men vi trengte mer. Henvendelser ble sendt til de drøye 40 bankene i ordningen med spørsmål om de kunne finne frem rentehistorikk. 12 banker sendte over data. Gjennom søk i mediearkiver fant vi også en gammel artikkel i vår egen avis, som inneholdt opplysninger om rentetilbudene fra et tidlig tidspunkt.

Oversikten ble mer fullstendig, men datasettet hadde fortsatt mangler og vi begynte å gå tom for kilder. I materialet fra Sivilrettsforvaltningen var det særlig en type dokument vi fikk mye ut av: Samlede oversikter, som viste rentetilbudet fra alle bankene på et gitt tidspunkt. Dessverre var det ikke snakk om mange. Vi trengte flere oversikter, men hvor kunne de være?

Et klassisk innsynstriks går ut på å be om samme informasjon fra flere etater, ettersom arkiveringspraksisen i det offentlige er svært varierende. Derfor sendte vi henvendelser til alle statsforvalterne. Og det viste seg at flere hadde fått oversendt omfattende informasjon om renter tilbake i tid, som de hadde tatt vare på. Kilden til informasjonen var, overraskende nok, Sivilrettsforvaltningen.

4.4 Metode: Maskinlæring for å kjenne igjen tegn

Hos statsforvalterne fant vi mange fullstendige oversikter, som ga oss langt mer utfyllende rentehistorikk. Det ville vært tidkrevende og upraktisk å gjennomgå de nye dokumentene manuelt (det var blant annet snakk om en 799 sider lang fil med oppsamlet korrespondanse). Men den automatiske lesemetoden vår fungerte ikke, ettersom flere av de nye oversiktsfilene var pdf-er med bilder av tabeller.

I stedet kjørte vi filene gjennom ABBYY. Programvaren er spesialisert på å lese tekst og tabeller fra bilder, og bruker maskinlæring for å kjenne igjen tegn. I tillegg gjør ABBYY det mulig å se hvordan tabellene er tolket og rette opp kolonner som er lest feil. Dette gjorde at vi kunne eksportere tabeller til Excel.

Resultatene skurret. Vi visste at materialet inneholdt masse informasjon om et renteprodukt med binding i en måned, men vi satt igjen med få slike observasjoner. Det måtte være et problem i utskillingen av de forskjellige produkttypene.

Dette leddet i prosessen ble gjennomført ved hjelp av regelbasert python-kode. Nærmere undersøkelser avslørte en feil: Noen tabeller hadde teksten «Tar ikke imot nye innskudd på Produkt 1 - Flytende rente uten binding» mellom tabellene for ulike produkter. Den neste tabellen ble dermed også lest som produkt 1.

4.5 Metode: Visualisering som faktasjekk

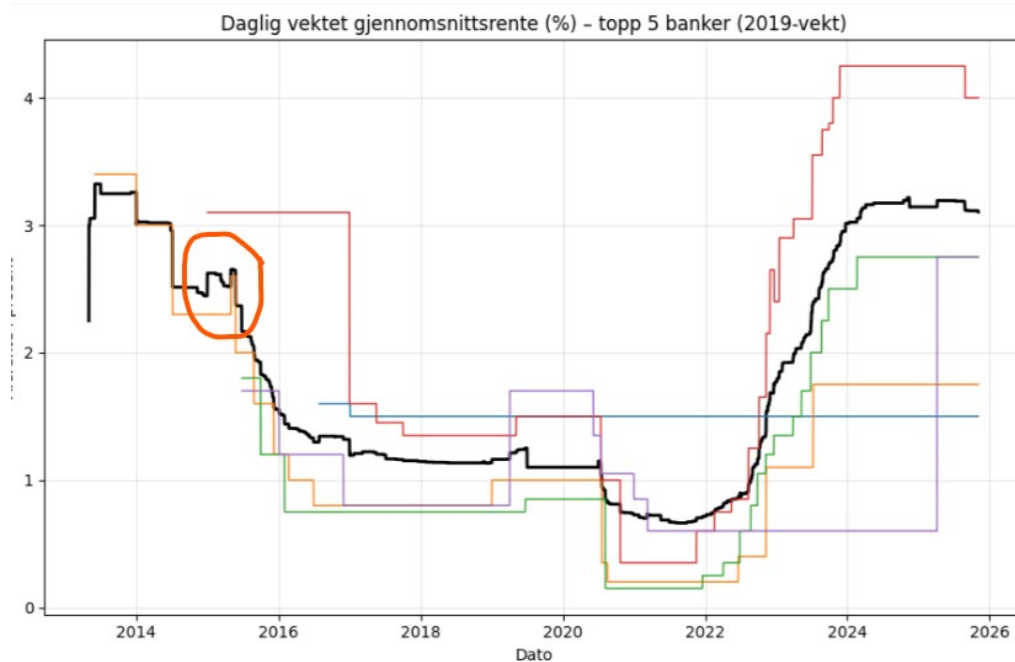
Vi luket ut feil, men ville sikre oss ytterligere. Flere banker fikk tilsendt historikken vi hadde på deres renter, og bekreftet om den stemte eller ikke. Tradisjonell faktasjekk ga oss nyttig informasjon, som ble ført opp i datasettet.

Samtidig: Om noe var feil i dataene våre, er det vanskelig å se i en enorm Excel-tabell. Vi ønsket derfor å visualisere resultatene. Det finnes forskjellige graf-verktøy, men de kan mangle funksjoner man ønsker seg. I tillegg er det ofte vanskelig å dele resultatet med kolleger som ikke har installert samme program. Derfor ba vi i stedet ChatGPT om å lage en lokal, statisk nettside – skreddersydd for våre behov. Resultatet ble en html-fil, som enkelt kan deles med kolleger, uten noe krav til programvare.

På siden filtrerte vi ut flytende rente uten binding-produktet, og tegnet opp grafene for hver bank gjennom hele perioden. Denne metoden avslørte påfallende renteutslag for en viktig bank. Renten spratt opp like etter et kutt, før den fortsatte nedover. Det viste seg at bevegelsen skyldtes en feil i kildematerialet. De resterende kurvene hadde rimelige mønstre.

Visualisering som avdekket feil:

Til slutt satt vi igjen med en svært omfattende oversikt over rentehistorikken: rundt 11.000 renteobservasjoner for flytende rente uten binding-produktet alene.

4.6 Metode: Vekting av renten

Rentene var i boks, men igjen måtte vi justere for hvordan pengene faktisk hadde stått plassert. Ved å få tak i historikk om volum i de ulike bankene, kunne vi regne ut en vektet gjennomsnittrente.

I utgangspunktet hadde vi bare vektingstall tilbake til 2019. Vi begynte med å tilbakeskrive denne vektingen, altså å regne oss tilbake ut fra tallene vi hadde. Det fungerte dårlig. Vi trengte bedre informasjon, men hvor fantes den? Her kom vi ikke noen vei hos statsforvalterne, bankene eller Sivilrettsforvaltningen. Vi fant noen tall i en gammel DN-sak om de tidlige rentene, men opplysningene var ikke utfyllende.

I mild desperasjon prøvde vi grundig research-funksjonen til ChatGPT, og etterspurte historiske volumopplysninger. Språkmodellen klarte å spa frem en søylegrafikk, som viste seg å stamme fra Sivilrettsforvaltningens «Årsmelding for vergemålsområdet 2016». Den viste midlene til forvaltning, fordelt på banker, både i 2013 og 2016.

Vi spurte Sivilrettsforvaltningen om materialet bak grafikken, men de hadde ikke rådataene. Dermed måtte vi nøye oss med grove anslag. Ikke ideelt, men vi hadde likevel nok informasjon å regne ut en vektet snittrente. Det skulle vise seg å øke avkastningen til vergehaverne med et par hundre millioner kroner når vi senere skulle regne på ordningens konsekvenser.

4.7 Sjekk av fusjoner

For å sjekke resultatene våre tegnet vi ut nye grafer ved hjelp av ChatGPT. Disse viste hvor stor del av innskuddene vi hadde både vekting og renteinformasjon for, og avslørte en del hull.

Nærmere undersøkelser forklarte hvorfor: Fra 2013 og frem til i dag hadde en rekke banker slått seg sammen. Dermed kunne en stor bank stå uten noen form for vekting eller renteinformasjon, ettersom vi ikke hadde overført opplysningene fra de opprinnelige bankene som nå utgjorde den store banken.

For å få riktig resultat, måtte vi gjennomgå oppkjøp og fusjoner i banksektoren de siste 12 årene, og justere deretter. Det ble en omfattende jobb.

For eksempel måtte vi nøste i denne rekken: Sparebank 1 Nøtterøy-Tønsberg slås sammen med Sparebank 1 Buskerud Vestfold. Sparebanken Telemark bytter navn til Sparebank 1 Telemark, før den slås sammen med Sparebank 1 Buskerud Vestfold og blir til Sparebank 1 Sørøst-Norge. Sparebank 1 Sørøst-Norge slås igjen sammen med Sparebank 1 SR-Bank, som deretter blir til Sparebank 1 Sør-Norge.

Som regel hadde vi de riktige tallene, vi måtte bare finne ut hvilket navn de lå under.

5. Utrekning

Til slutt var vi tomme for nye kilder til rente- og voluminformasjon. Men vi satt på et svært omfattende materiale. Opplysningene ble samlet i et datasett, bygget ved å visualisere hva den regneansvarlige ønsket: Et Excel-ark som viste renten til hver eneste bank, hver eneste dag, justert for fusjoner og oppkjøp. Vi passet også på at datasettet inneholdt kildehenvisninger.

Når dette var på plass, var det tid for å regne på hvordan det hadde gått med pengene. Først virket det enkelt å finne avkastningen vergehaverne hadde fått i bank. Det var bare å gange daglig volum med daglig rente, for så å legge sammen. Men så rett frem er det ikke, for over en lang tidsperiode kan små justeringer gi store utslag.

For eksempel ønsket vi å justere for innskudd og uttak av vergehavernes penger. Vi hadde årlige tall som viste hvor mye som totalt sto på bankkonto. Summen øker stort sett hvert år, som følge av utbetalte renter og nye innskudd. Vi måtte finne ut hva som var hva.

Rentene utbetales på slutten av hvert år, og gir renters renter først da. Ved å først regne ut rentegevinsten, kunne vi siden regne ut de impliserte innskuddene, og skille disse to effektene.

I praksis blir dette en ligning med to ukjente. La oss si at utbetalte renter er X , mens innskudd er Y . Da får vi følgende ligningssett:

$$Y = \text{Volum} - X$$

$$X = (\text{Volum året før} * \text{renten året før}) + (Y * \text{renter})$$

Denne justeringen reduserte resultatet med drøye to hundre millioner. Og nå var avkastningstallene endelig på plass.

5.1 Renters rente-effekt

Deretter trengte vi en målestokk. Prisvekst var et naturlig sted å begynne. Hvordan hadde det gått med pengenes verdi når de sto i banken mens varer og tjenester ble dyrere?

For å finne nøyaktig prisvekst fra 2013 til 2025, benyttet vi verktøyet Macrobond. Men underveis i den påfølgende utregningen, oppdaget vi at vi hadde gått i en fallgrube. Det var ikke justert for renters rente.

Vergehaverne hadde 16,5 milliarder stående på kontotypen flytende rente uten binding i 2016. Så steg prisene 3,5 prosent det neste året. Hadde avkastningen holdt tritt med prisveksten, ville pengene økt til 18,4 milliarder. Men summen endte i virkeligheten bare på 18,1 milliarder. Vi ønsker å se på hele perioden under ett, og da bør denne forskjellen

dras med videre til året etterpå. Over 13 år har dette ganske mye å si: en halv milliard i økt tap.

Når dette var ryddet opp i, kunne vi se hvordan avkastningen i bank så ut opp mot prisvekst. Det ga oss et av de sentrale tallene vi var ute etter, nemlig det totale tapet av kjøpekraft: 3,5 milliarder kroner.

Skjema for dataflyt:

5.2 Veien til fond-sammenligning

Det var klart at pengene hadde tapt verdi. Samtidig var den tapte muligheten, som kunne vært oppnådd gjennom alternative investeringer, enda større. Men hvor stor?

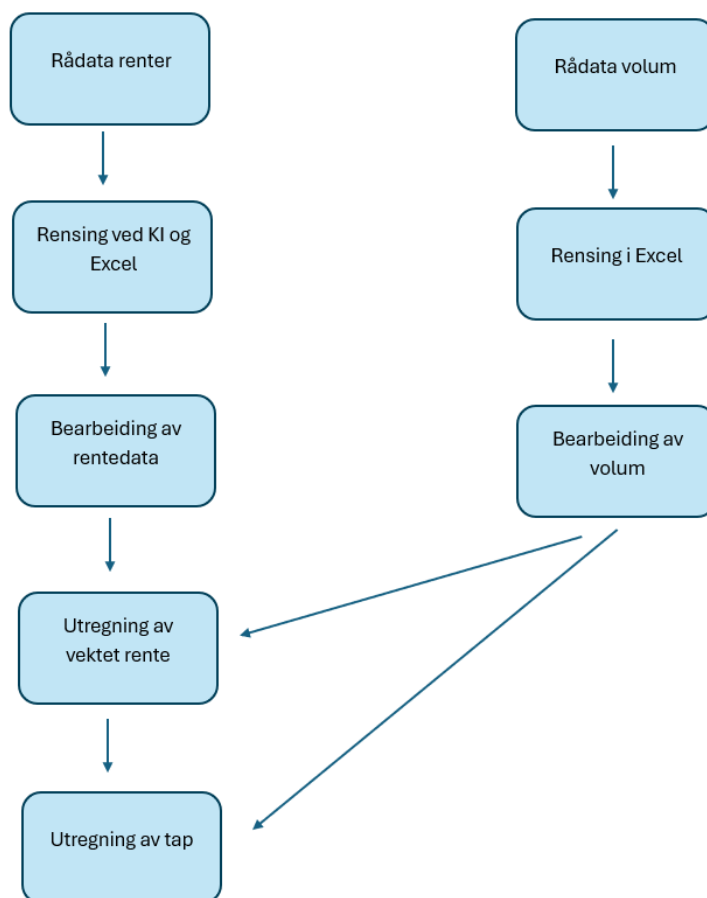
Vi anså forskjellige typer fond som relevante sammenligninger. Både rene aksjefond, med større risiko, og mer trygge varianter. Dette har også vært drøftet som plasseringsalternativer for verghavere tidligere.

DN har en Bloomberg-terminal, som er et verktøy brukt av finansfolk over hele verden. Fra terminalen hentet vi ut avkastningshistorikken til et utvalg relevante fond. Det skulle vise seg at vi likevel hadde et stykke igjen til mål.

Tallene våre viste hvor mye penger verghaverne totalt hadde på konto. Men dette inkluderer rentene de har fått utbetalt. Det ville bli feil å regne med rentene når vi skulle vise hvordan det hadde gått om pengene ble satt i fond.

Siden vi allerede hadde regnet ut uttak og innskudd, var det mulig å fjerne rentene. Dermed satt vi igjen med det vi kan kalle en hovedstol: summen av uttak og innskudd til enhver tid. Dette var årlige tall, men vi ville regne dem om til daglige, slik at vi mer presist kunne undersøke hvordan løpende plassering av penger i fond ville sett ut. For å gjøre dette, fikk vi hjelp av ChatGPT til å sette opp denne ligningen:

$$y = y_1 + (y_2 - y_1) \times ((D - d_1) / (d_2 - d_1))$$

Formelen tegner en rett strek mellom datapunktene vi allerede hadde. En enkel oppgave, som viste seg å være litt mer komplisert enn først antatt.

Her følger en forklaring: y = Beløpet vi vil frem til, som er hovedstolen for en gitt dag. y_1 = Hovedstol på forrige dato vi har tall. y_2 = Hovedstol på neste dato vi har tall. D = Datoen for dagen vi vil regne ut. d_1 = Datoen for da vi sist hadde tall på hovedstol. d_2 = Datoen for neste gang vi hadde tall på hovedstol.

Dette ble løst i Excel ved å kombinere INDEKS- og XOPPSLAG-formler. Formlene ga et datasett fra 2013 til i dag, som består av den daglige summen av alle innskudd og uttak fra vergehavernes kontoer.

5.3 Metode: Simulering av fondsplassering

Hva ville skjedd hvis disse pengene hadde blitt plassert i fond? Det fant vi ut ved å skape en daglig fondsverdi, basert på daglige kursendringer i fondet og løpende innskudd. Altså simulerte vi hva som ville skjedd dersom de daglige innskuddene hadde blitt brukt til å kjøpe andeler i fond. For å gjøre dette brukte vi noe som kalles for en differensialligning, eller en rekursiv verdimodell med kontantstrømmer.

Funksjonen kan settes opp slik: $Y_t = Y_{t-1} \times (NAV_t / NAV_{t-1}) + I_t$

Y_t = simulert fondsverdi («Global indeks») ved slutten av dag t . NAV_t = andelskurs i DNB Global indeks dag t . I_t = netto nye penger investert dag t .

Svarene vi satt igjen med var interessante. Selv et fond med begrenset aksjeandel, ville gitt langt bedre avkastning enn bankplassering. Et rent aksjefond kunne gitt en økt avkastning på flere titalls milliarder kroner.

5.4 Metode: Excel + ChatGPT

Utrekningene har vært gjort i Excel. Prosjektet har vært i grenseland av hva som er fornuftig å utføre der, men programmet har bare krasjet en gang. Og det var vår egen feil. Fordelen med Excel er at det er enkelt å kontrollere utregninger. Du får god oversikt over hvert steg, og kan bryte ned lange utregninger i mindre deler.

Det finnes enormt mange funksjoner og formler i Excel. For å få hjelp til å navigere i programmet, har vi benyttet ChatGPT stort sett hver eneste dag i dette prosjektet. Bruk av KI har fordeler og ulemper. For eksempel hadde ChatGPT et nyttig innspill om at SLÅOPP-formelen kan være et bedre alternativ til XOPPSLAG i noen tilfeller. Andre ganger kom modellen med forslag som inneholdt helt banale feil. Det gjaldt å være på vakt.

Koding kan være et alternativ til Excel. Med script kan beregninger oppdateres raskt. Det er enkelt å sjekke hvilke operasjoner som er gjennomført i etterkant og eventuelt

justere. Vi har benyttet denne metoden til å gjøre noen alternative utregninger, som en ytterligere kontroll. Resultatene er stort sett i tråd med Excel-utregningene, men tapet for verghaverne er noe større.

5.5 Etikk: Forutsetninger og usikkerhet

Datasettet vårt er ikke perfekt, noe det har vært viktig å formidle hele veien. Vi antar at det finnes flere feiloppføringer om bankenes renter. Men siden omfanget av kvalitetssikret data er såpass stort, vil ikke dette ha mye å si for de endelige utregningene. Det er også banker vi ikke har volum- eller renteinformasjon for, men dette gjelder kun noen av de mindre bankene.

Tallene våre for volum, altså hvor mye penger som har stått på konto hos de ulike bankene, er mye mer mangelfulle. Det er flere år vi ikke har data, og da har vi gjort noen enkle estimater basert på tallene vi har for årene før og etter. Her ligger det en åpenbar feilkilde.

I tillegg er volumtallene kun årlige, men vi vet at penger tas inn og ut i rykk og napp. For å estimere disse bevegelsene, har vi glattet ut tallene ved å dele volumøkningen på dagene i året. Dette estimatet vil nødvendigvis inneholde feilmarginer. Basert på det vi vet om innskudd og uttak, tror vi likevel ikke at disse variasjonene er veldig store.

Ved noen tilfeller har vi vært nødt til å velge hvordan vi skal regne. Da har vi regnet ut på begge måter, og valgt den metoden som kommer «tiltalte til gode». Altså det som har gitt verghaverne høyest avkastning i bank.

På tross av disse usikkerhetsmomentene, er resultatet likevel den beste oversikten som finnes over hvordan det har gått med verghavernes penger. Dette er vi komfortable med å slå fast, på grunn av datasettets omfang og kontrollene som er gjennomført. Disse kontrollene har til og med avdekket feil i tallene som ligger offentlig i Sivilrettsforvaltningens portal, ettersom flere banker ikke hadde sendt inn oppdatert informasjon.

6. Menneskelige konsekvenser

6.1 Kartlegging av historikken

Vi hadde funnet ordningens konsekvenser, men hvorfor hadde den blitt slik? For å finne svaret leste vi gjennom en lang rekke dokumenter: Utredninger, rapporter, vedtak på Stortinget, høringsinnspill, klager og korrespondanse mellom involverte aktører.

En del lå ute på nettet fra før av, og en del fant vi gjennom innsynsarbeidet som har pågått siden slutten av august. Til sammen har vi sendt rundt 130 innsynsbegjæringer, fordelt på statsforvalterne, Sivilrettsforvaltningen, Justisdepartementet, Norsk pasientskadeerstatning, Arkiverket, Finansdepartementet, Finanstilsynet, Skattedirektoratet, Folketrygdfondet, Forbrukerrådet og Sivilombudet.

Dokumentene beskrev hvordan forvaltningsordningen ble innført som del av en større reform. Da vi tegnet opp en tidslinje, var utviklingen tydelig: Fondsplassering var et aktuelt alternativ, men etter finanskrisen gikk politikerne bort fra ideen. I hovedsak på grunn av frykt for risiko.

Beslutningen skulle få store konsekvenser. Men for hvem? Vi måtte finne menneskene som ble berørt av ordningen, og hadde et naturlig utgangspunkt.

6.2 Metode: Kildearbeid

De siste månedene hadde vi opparbeidet et kildenettverk i sfæren rundt vergemålsordningen. Det begynte med verger, vergehavere, advokater og aktivister. For å få flere perspektiver, fikk vi også kontakt med offentlige saksbehandlere, bankansatte, jurister, finansfolk og andre eksperter.

Nå spurte vi rundt, og fikk høre om sterke historier som vi gjerne skulle omtalt. Men flere familier ville ikke stå frem. Noen ønsket ikke å eksponere barnet sitt. Andre var i konflikt med kommunen om hvordan vergehaveren burde følges opp. Derfor ville ikke familien at det skulle komme frem at vedkommende hadde en formue.

Vi lette videre, søkte i mediearkiver, forhørte oss med nye kilder og lesere som hadde tatt kontakt. Pitchen var enkel: Vi har tenkt å fortelle historien om denne ordningen. For at det skal lykkes, og få gjennomslagskraft, må vi vise frem konsekvensene på personnivå.

Via en kilde fikk vi høre om Sofie Hjaltadottir. Sykehuset gjorde feil da Sofie ble født, og hun fikk en betydelig erstatning. Pengene hennes har vært i forvaltningssystemet helt fra 2013 og frem til dags dato.

Vi hadde en innledende prat med Sofies verge og mor, Elin, der vi fortalte om prosjektet. Noen dager senere dro vi ut til Nittedal for det første av flere møter og samtaler med familien. De var åpne om sine opplevelser, og delte dokumentasjon som gjorde at vi kunne rekonstruere sentrale hendelser som scener i artikkelen. I tillegg fikk vi bli med på nye situasjoner i nåtid, blant annet på Sofies dansetrening.

Det var likevel en sentral del av historien som manglet. Hva slags renter hadde hun fått?

6.3 Metode: Innsyn i renter på personnivå

Fra foreldrene fikk vi vite hvilke banker pengene stod i per i dag, men de hadde ikke historikken. Her visste vi hva som kunne gjøres. Tidlig i arbeidet, oppdaget vi nemlig en metode for å få ut rentehistorikk på personnivå. Det skjedde da vi undersøkte saken til Christian Henningsens datter. Vi ba Henningsen om samtykke, og søkte om innsyn hos statsforvalteren om renteutviklingen på hennes midler.

Statsforvalteren ville ikke si noe om volumet til enkeltpersoner, som vi gjerne skulle hatt. Men vi fikk rentehistorikken på personnivå, som kunne brukes til å regne ut en

uvektet snittrente. Metoden hadde en ekstra oppside: Vi fikk tak i nye renteopplysninger for banker vi ikke hadde i datasettet vårt fra før av.

Nå innhentet vi samtykke fra foreldrene til Sofie og søkte om innsyn i de historiske rentene hennes. Etter noen uker fikk vi dem tilsendt, slik at vi kunne regne på hvordan det hadde gått med Sofies penger. Foreldrene hadde aktivt flyttet pengene mellom forskjellige banker og produkter, men beregningene viste likevel at resultatet var rundt 360.000 kroner i tapt kjøpekraft.

6.4 Overaskende funn i høringsrunde

Sofies liv fungerte godt som en ramme for historien vår. Hun vokste opp samtidig som flere forvaltningsalternativer ble diskutert, og hun hadde vært med i ordningen helt fra oppstarten i 2013. Men det var en familie til vi ønsket å fortelle om. Deres historie fant vi på et noe overraskende sted.

Høringsrunder om lovendring er som regel ganske tørre. Men da Justisdepartementet høsten 2024 publiserte et notat om vergemålsloven, så dukket det opp noe uvanlig. Helge Thoreby, pappa og verge, skrev i et svar om hvordan sønnen Henrik fikk en alvorlig hjerneskada som følge av en tragisk ulykke. Deretter beskrev Helge frustrasjonen over at han og kona ikke fikk lov til å sette noe av sønnens erstatning i fond.

Familiens historie var sterk. I tillegg hadde Helge kompetanse, som gjorde at han visste hva han snakket om når det gjaldt investeringer. Vi ringte Helge, og etter litt betenkningstid sa han ja til at vi kunne komme hjem til familien i Stavanger. Etter å ha snakket med dem, fikk vi også bli med og møte Henrik i omsorgsboligen der han holder til. Familien ønsket ikke at han skulle avbildes, noe vi selvsagt respekterte. Men det betydde mye for saken å få observere og beskrive hans situasjon.

6.5 Konfrontasjon

Det var mye vi ville spørre de ansvarlige om. Hvordan så de på tapet av kjøpekraft verghaverne ble påført? Hva tenkte de om kritikken mot ordningen? Og så videre.

Justisministeren er politisk ansvarlig for ordningen, men vi har slitt med å få henne i tale. Tilbake i oktober stilte vi spørsmål til departementet, og fikk i stedet et svar fra Sivilrettsforvaltningen «utarbeidet i dialog med departementet». Dette stusset vi på, da de to har helt forskjellige roller.

Denne gangen fikk vi i det minste snakke med statssekretær Gunn Karin Gjøl. Gjøl var gjennomgående opptatt av sikkerheten for å ikke tape pengene, selv om de mistet verdi. Det var også mye hun ikke ville gå inn på. Gjøl fremhevet at Ap tok over Justisdepartementet i februar 2025, men partiet har ledet samme regjering siden 2021.

Samtidig var Gjøl tydelig på at regjeringen ville gjøre endringer. «Vi synes ikke at den situasjonen som er nå, hvor såpass mange har hatt såpass dårlige betingelser, skal fortsette», sa hun.

Dokumentarartikkelen ble publisert 6. desember, og vi forhørte oss raskt med resten av partiene om hvordan de så på saken. Ordningen ble kalt både uforsvarlig og altfor streng. Et klart flertall på Stortinget etterlyste løsninger for å sikre vergehavere bedre avkastning.

7. Etikk, spesielle erfaringer, motstand og refleksjon

7.1 Motstand: Bankargumentasjon

Gjennom høsten 2025 har vi hatt omfattende dialog med en rekke banker. Det har kommet noen gjentatte innsigelser og argumenter, som vi har brukt mye tid på å vurdere og undersøke.

Da vi begynte å spørre bankene om lave renter, viste flere til samme poeng. Sparebank 1 Østfold Akershus ga for eksempel 0,6 prosent rente på produktet uten binding. Det ble forklart med at renten på andre produkter var justert opp. Det var riktig at andre produkter hadde høyere rente. Men da vi sjekket plasseringen av vergemålsmidler i banken, viste det seg at mest sto på konto med rente langt under en prosent: 293 millioner kroner.

Banken hadde bedre tilbud, men ga dårligst rente på det produktet som er mest brukt overalt.

7.2 Motstand: Metodeinnsigelse

Nesten alle verger plasserer pengene i produktet flytende rente uten binding. Derfor var det et naturlig utgangspunkt for regnestykkene våre. I tillegg så vi liten forskjell på de forskjellige produktenes totale rentenivå i våre data.

Da vi fortalte hvilket produkt utregningene var basert på til Sivilrettsforvaltningen, kom det en påpekning. Direktøren mente at flytende rente uten binding-produktet ikke var et spareprodukt, men heller en slags brukskonto som skulle være tilgjengelig hele tiden.

Vi så på dette som en alvorlig innsigelse mot vår metodikk, og måtte gjøre nye undersøkelser. Først: Ble pengene brukt? Innsyn i data fra 2022 viste at det meste ble stående på konto gjennom året. I tillegg er midlene i utgangspunktet bundet opp, da det må søkes hos statsforvalteren for å ta dem ut.

Nummer to: Var de andre produktene noe bedre? Sivilrettsforvaltningen sa at flytende rente uten binding-kontoen ikke var et spareprodukt. En naturlig implikasjon av utsagnet, er at alternativene ville gi betydelig bedre avkastning. For å sjekke, slo vi igjen opp i våre egne data. De viste fortsatt ikke noen særlig forskjell. Det fant heller ikke konsulenter i KPMG da de så på rentenivået i 2023.

Etter at vi stilte en rekke oppfølgingsspørsmål om dette, sa Sivilrettsforvaltningens direktør at de skulle ha brukt en annen betegnelse enn brukskonto.

7.3 Motstand: Tildekkelsen

Vi har brukt mye tid og store ressurser på å finne ut av hvordan det har gått med pengene til personer med verge. Det hadde ikke trengt å være så vanskelig.

Staten har satt milliarder på konto, men ikke tatt vare på verdifulle opplysninger om rentevilkår og fordelingen av pengene mellom forskjellige banker. Det offentlige tok ansvar for forvaltningen av store summer, og unnlot å dokumentere hva slags avkastning det resulterte i. «Det er jo også slik (...) at det først og fremst er bankene selv som sitter på rentehistorikken», skrev Sivilrettsforvaltningen ved en anledning.

Gjennom prosjektet har vi sendt et 200-talls eposter til forskjellige bankfolk. I tillegg kommer en rekke samtaler og flere intervjuer. Mye har handlet om rentebetingelsene deres og hver banks rentehistorikk. Hadde vi fått en historisk oversikt fra hver bank, ville mye vært oppklart. De fleste har unnlatt å gi oss det. Noen banker slet vi med i det hele tatt å få tak i.

Den store motstanden i prosjektet har vært staten og bankenes manglende evne og vilje til å belyse hva som har skjedd. Fordi viktig informasjon ikke er tatt vare på, eller holdes tilbake, ble det en stor og krevende jobb å komme til bunns i saken. Vi måtte finne nye veier til mål igjen og igjen og igjen.

For å ta et eksempel: Danske Bank var lenge en av de største bankene i ordningen, og det var avgjørende å få tak i deres renteopplysninger. Banken svarte at den ikke hadde anledning til å dele historiske data. Heller ikke Sivilrettsforvaltningen satt på historikken. Men da vi ba om innsyn i rentene til Christian Henningsens datter hos hennes statsforvalter, fikk vi Danske Banks historiske renter. Kilden til statsforvalterens informasjon var banken selv.

7.4 Etikk: Hvorfor ikke konfrontere vergene?

Mange verger har latt pengene til vergehaver stå på konto med svært lav rente. Dette har skjedd samtidig som langt bedre tilbud var tilgjengelig. Disse vergene har åpenbart gjort en dårlig jobb, men vi har i liten grad problematisert dette. Hvorfor ikke?

For det første: Selv om det er dumt av en verge å plassere pengene slik, gir ikke det bankene fripass til å utnytte situasjonen.

For det andre: Disse pengene er plassert slik som følge av et statlig system som er vedtatt på Stortinget. Selv om en verge gjør en god jobb innenfor denne ordningen, så vil ikke avkastningen være i nærheten av det som kunne vært oppnådd gjennom investering i for eksempel fond.

Den viktigste delen av arbeidet har vært å belyse konsekvensene av ordningen og konfrontere de ansvarlige. Politikere og embetsfolk har langt større makt enn en enkeltverge som sliter med å følge med i et kronglete system.

Vi kjenner til saker der verger har tatt opp lave renter med bankene, uten at de har kommet noen vei. Samtidig har ulike statlige etater vært kjent med lave rentenivåer – uten å løfte det overfor den aktuelle banken. Statsforvalteren i Troms og Finnmark tok i flere omganger opp de lave rentene hos Sparebank 1 Nord-Norge med Sivilrettsforvaltningen. Men de offentlige etatene henvendte seg ikke til banken. Det ble det i stedet vi som gjorde.

7.5 Om valg av case

Vergehavere er alt fra små barn til eldre med demens. Investeringshorisont og risikoprofil varierer stort. For eldre som nærmer seg slutten av livet, kan bankplassering være naturlig.

Mindreårige kan derimot ha penger som skal vare gjennom mange tiår. De har heller ikke anledning til å takke nei til statens forvaltning, slik voksne med rettslig handleevne kan. Til sammen har disse unge menneskene 6,5 milliarder kroner i bank som en del av ordningen.

Alt dette talte for at det var særlig viktig å vise frem konsekvensene systemet har for unge mennesker. I artikkelserien har vi omtalt fire familier, og i alle har det vært snakk om en vergehaver som nå er i 20-årene.

7.6 Etikk: Håndtering og omtale av sensitivt materiale

Foreldre, verger og vergehavere har vist oss stor tillit. Vi har fått tilgang på sensitive opplysninger og dokumenter. For å forvalte denne tilliten, har vi håndtert dette materialet varsomt. Det var for eksempel aldri aktuelt å bruke KI når denne dokumentasjonen skulle gjennomgås.

En del dokumenter har vi fått se som bakgrunn, uten at opplysninger fra dokumentene noen gang skulle publiseres. Det har også vært begrenset hvem som har fått tilgang på slike dokumenter internt i redaksjonen. Noen vergehaveres navn er det kun en reporter som kjenner til.

Flere familier har fått lese gjennom relevante tekstutdrag og komme med innspill. Her var vi spesielt opptatt av hvordan vi skulle omtale helseinformasjon knyttet til vergehaver. Balansegangen var krevende. Detaljer gjør historien mer tilgjengelig, samtidig som familiene måtte være komfortable med nivået vi la oss på.

7.7 Ny stor markedsbevegelse

Vi har fått mange innspill om grupper som får lave bankrenter. Disse har vi som regel ikke gått inn i, med unntak av depositumskonto. Altså pengene en leietager har på konto gjennom leieforholdet. Dette ble undersøkt sammen med nyhetsreporter Karl Wig.

Her fantes det en viss parallell til vergemål-sakene, ettersom leietagere ikke kan velge bort depositumskonto hvis utleier ønsker det. Over én million nordmenn leier bolig, så

det er snakk om betydelige beløp. I tillegg er andelen leietagere særlig høy blant unge, innvandrere og personer med lav inntekt.

Et oppslag i Finansportalen til Forbrukerrådet, viste at rentene var svært lave. Dette har vært påpekt i mediene tidligere, men vi fant en egen inngang: Husleieloven slår fast at leietagerne skal få «vanlige rentevilkår» på depositum. Det kunne vel ikke være nesten null? Vi lagde flere artikler som problematiserte dette.

8. Slik har arbeidet vært organisert

Feature-reporter Gard Oterholm har jobbet med sakskomplekset siden slutten av august. Skrivende reportasjeleder Petter Winther ble koblet på arbeidet etter noen uker. Han har hatt hovedansvaret for regnejobben. Utvikler Jonas Blich Bakken har jobbet med både dataanalyse og utregning. Prosjektet ble reportasjeledet av Peder Ottosen og Birk Helle. Gry Egenes har vært redaktør.

9. Funn

- Politikernes beslutning om å sette vergehaveres penger i banken, har kostet en sårbar gruppe 3,5 milliarder kroner i kjøpekraft. Allerede før ordningen ble innført advarte rådgivere om at «faren for negativ realavkastning er høyere enn på lang tid». De fikk rett.
- Hadde midlene i stedet blitt satt i fond, kunne vergehaverne tjent mange titalls milliarder kroner. I et forsøk på å beskytte en sårbar gruppe, har politikerne avskåret vergehavere fra muligheten til å oppnå samme avkastning på sine midler som resten av befolkningen.
- Flere banker har over tid gitt vergehavere svært lave renter. Høsten 2025 sto 1,3 milliarder kroner på konto med rente under to prosent.
- At vergehavere fikk lave renter har vært kjent for statlige etater, men det har i liten grad blitt tatt opp med bankene.
- Ordningen har bestått til tross for kraftig og gjentatt kritikk, inkludert fra innsiden av statsapparatet. Stortinget ba også om forvaltning som i større grad ville ivareta pengeverdien allerede i 2017.
- Bankene og staten har vært uenige om hvordan bankkunder med verge skal få beskjed om rentekutt på innskudd. Bankene sa tydelig fra at de ikke ville gi direkte beskjed, noe staten lenge unnlot å følge opp.
- En lang rekke banker har gitt mikrorenter på depositumskonto, selv om loverket sier at det skal gis «vanlige rentevilkår».

10. Etterspill og konsekvenser

- Høsten 2025 hevet syv banker sine renter på vergemålsmidler. Nærmere 1,8 milliarder kroner sto på disse kontoene. Noen av bankenes rentehopp var svært betydelige. Snitthevingen var på to prosentpoeng.

- Rentehevingene innebærer kraftig forbedret avkastning for mange vergehavere. Ifølge våre beregninger er det snakk om 37,6 millioner kroner i året. I tillegg har en rekke banker unnlatt å sette ned sine renter i takt med rentekutt fra Norges Bank, som de vanligvis følger tett.
- Finansdepartementet varslet i oktober at departementet vil vurdere behovet for å stille tydeligere forventninger til bankenes rådgivning og veiledning. Dette ble senere fulgt opp med et oppdrag til Finanstilsynet, som skal undersøke bankenes innskuddsrenter.
- Sivilrettsforvaltningen har sendt ut brev til bankene i vergemålsordningen, og understreket plikten til å varsle om rentekutt. Også Finanstilsynet er involvert i prosessen med å sikre vergehavere tilstrekkelig renteinformasjon.
- Regjeringen vurderer endringer av forvaltningsordningen for vergehaveres midler. Også Høyre, Senterpartiet, Rødt, KrF, SV og MDG har tatt til orde for nye tiltak.
- Vergehavere som har fått særlig lave renter, kan ha krav på etterbetaling fra bankene, [ifølge to professorer](#). Vi er kjent med at noen vurderer søksmål.
- 70 prosent av bankene har hevet renten sin på depositumskonto. Regjeringen skal se på lovgivningen. Forbrukerrådet har klaget flere banker inn til Forbrukertilsynet på grunn av de lave rentene.

Vedlegg: Publiserte saker

29.09.2025: [Bank ga rente på 0,15 prosent til personer med verge: – Her må vi rett og slett legge oss flate](#)

29.09.2025: [Staten felt for diskriminering av funksjonsnedsatte: – Kan gjelde mange saker](#)

30.09.2025: [Personer med verge hadde over 300 millioner på konto med 0,15 prosent rente](#)

30.09.2025: [Bankene tjener, mens kundene taper \(kommentar\)](#)

01.10.2025: [To banker skruer opp rentene for personer med verge](#)

02.10.2025: [Forvaltere raser mot lave renter for personer med verge: – Det er jo lovlig svindel](#)

03.10.2025: [Tordner mot behandlingen av bankkunder med verge](#)

03.10.2025: [Finansdepartementet vurderer bank-krav](#)

07.10.2025: [Slik taper bankkunder med verge millioner](#)

07.10.2025: [DN mener: Bankene tjener på eldre og vergeløse](#)

10.10.2025: [Banknæringen lobbet for å slippe rentevarsling til verger](#)

10.10.2025: [Nordea hever renten for personer med verge – igjen](#)

13.10.2025: [Hundretusener må ha penger på kontoer med mikrorente: – Dette er et ran](#)

14.10.2025: [Sitter på milliarder for personer med verge – slo alarm i 2018](#)

14.10.2025: [Bankene og staten pekte på hverandre – Finanstilsynet varsler undersøkelse](#)

15.10.2025: [Flere banker hever rentene for kunder med verge](#)

16.10.2025: [Verge og pappa: – Ekstremt frustrerende](#)

17.10.2025: [Forbrukerrådet anklager banker for ulovlig lave renter](#)

17.10.2025: [Banker legger seg flate – leietagere får kjempehopp i renten](#)

19.10.2025: [Satte opp renten to ganger etter DN-henvendelse: – Mer komplisert enn man skulle tro](#)

20.10.2025: [Denne banken har tjent mest på personer med verge](#)

20.10.2025: [DN mener: Bankenes argument holder neppe vann](#)

22.10.2025: [25 banker hever renten på depositum – regjeringen varsler tiltak](#)

04.11.2025: [Lavere renter for bankkunder med verge: «Uakseptabelt»](#)

05.11.2025: [Stoltenberg ber Finanstilsynet undersøke bankenes innskuddsrenter](#)

06.12.2025: [De tapte milliardene \(dokumentar\)](#)

06.12.2025: [– Har tapt 3,5 milliarder kroner i kjøpekraft](#)

06.12.2025: [Dømt til elendig avkastning \(kommentar\)](#)

07.12.2025: [Slik mener de vergehavernes milliarder burde forvaltes: – Virkelig sjokkerende](#)

09.12.2025: [Stortinget vil ha bedre forvaltning av milliarder: – Åpenbart](#)

19.12.2025: [Så mye dårligere rente får bankkunder med verge](#)

29.12.2025: [På noen uker har bankene tredoblet rentenivået for én million nordmenn](#)

08.01.2026: [Strammet opp bankene: «Skal varsle»](#)